

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA SANOAT KORXONALARINI RIVOJLANTIRISH IJTIMOYIY IQTISODIY KO'RSATKICHLARI TAHLILI

Mustafayev Shaxzod Shavkat o'g'li

Yunus Rajabiy nomidagi o'zbek milliy musiqa
san'ati instituti o'qituvchisi

Islom Karimov nomidagi
Toshkent davlat texnika universiteti
mustaqil izlanuvchisi

E-mail: shaxzod4111994@gmail.com

Annotatsiya

Maqolada O'zbekistonda sanoat korxonalari rivojlanishining ijtimoiy-iqtisodiy ko'rsatkichlari, tarmoq tarkibi va hududiy xususiyatlari o'rganildi. Statistik ma'lumotlar asosida tizimli yondashuv, qiyosiy, tarkibiy va dinamik tahlil usullari qo'llanildi. Sanoat korxonalari soni, ishlab chiqarish hajmi, o'sish sur'atlari hamda aholi jon boshiga mahsulot ishlab chiqarish ko'rsatkichlari taqqoslandi. Tahlilda ishlab chiqaradigan sanoatning yuqori ulushi, Toshkent shahri, Toshkent va Navoiy viloyatlarining sanoat hajmidagi yetakchi o'rni ko'rsatildi. Hududlarning ishlab chiqarish salohiyati va rivojlanish sur'atlari o'rtasidagi tafovutlar yoritildi. Neft-gaz sanoati misolida energiya samaradorligi va resurs tejamliligining ahamiyati ko'rib chiqildi. Natijalar asosida sanoatni modernizatsiya qilish, hududiy klasterlarni rivojlantirish va innovatsion boshqaruvni takomillashtirish yo'nalishlari belgilandi. Ushbu yo'nalishlar korxonalarining raqobatbardoshligini oshirish va barqaror rivojlanishini qo'llab-quvvatlashga qaratildi.

Kalit so'zlar: sanoat korxonalari, sanoat ishlab chiqarishi, hududiy rivojlanish, tarkibiy o'zgarishlar, neft-gaz sanoati, energiya samaradorligi, resurs tejamliligi, modernizatsiya.

Аннотация

В статье были изучены социально-экономические показатели развития промышленных предприятий Узбекистана, отраслевая структура и региональные особенности промышленности. На основе статистических данных применялись системный подход, сравнительный, структурный и динамический анализ. Сопоставлялись количество предприятий, объёмы производства, темпы роста и выпуск продукции на душу населения. Анализ показал высокую долю обрабатывающей промышленности и ведущие позиции города Ташкента, Ташкентской и Навоийской областей по объёму промышленного производства. Были рассмотрены различия производственного потенциала и темпов развития регионов. На примере нефтегазовой отрасли было раскрыто значение энергоэффективности и ресурсосбережения. По результатам исследования были определены направления модернизации промышленности, развития региональных кластеров и совершенствования инновационного управления, нацеленные на повышение конкурентоспособности предприятий и поддержку их устойчивого развития.

Ключевые слова: промышленные предприятия, промышленное производство, региональное развитие, структурные изменения, нефтегазовая промышленность, энергоэффективность, ресурсосбережение, модернизация.

Abstract

The article examined socioeconomic indicators of industrial enterprise development in Uzbekistan, focusing on industrial structure and regional characteristics. Statistical data were assessed through a systemic approach and comparative, structural and dynamic analysis. Enterprise numbers, production volumes, growth rates and industrial output per capita were compared. The analysis highlighted manufacturing's substantial share and the leading industrial positions of Tashkent city, Tashkent region and Navoi region. Regional differences in production capacity and growth were examined. Energy efficiency and resource conservation were discussed within the oil and gas sector. The findings informed modernisation, cluster development and innovation management priorities aimed at improving enterprise competitiveness and sustainable development.

Keywords: industrial enterprises, industrial production, regional development, structural changes, oil and gas industry, energy efficiency, resource conservation, modernisation.

KIRISH

Jahon iqtisodiyotida kechayotgan tarkibiy transformatsiyalar, energiya resurslariga bo'lgan talabning izchil ortib borishi hamda mavjud resurslardan oqilona va tejamkor foydalanish zaruratining kuchayishi natijasida neft-gaz sanoati korxonalarining iqtisodiy faoliyati samaradorligini ta'minlash masalasini strategik ustuvor yo'nalishlardan biriga aylantirmoqda. Xususan, energiya resurslarining cheklanganligi, ularning narxlaridagi o'zgaruvchanlikgi, ishlab chiqarish jarayonlarining resurs sig'imkorligi va atrof-muhitga ekologik zararlarning ortib borishi mazkur sohada ishlab chiqarish faoliyatini modernizatsiya qilish, innovatsiyalar kiritish, energiya samaradorligini oshirish hamda korxonalarning barqaror rivojlanish mexanizmlarini takomillashtirishni taqozo etmoqda.

Statistik ma'lumotlarga ko'ra, "2023 yilda global neft-gaz bozorining umumiy hajmi 6,2 trln. AQSh dollarini tashkil etgan bo'lib, 2030 yilga kelib mazkur ko'rsatkich 7,8 trln. AQSh dollariga etishi prognoz qilinmoqda"¹. Mazkur tendensiya jahon iqtisodiyotida neft-gaz resurslarining strategik ahamiyati saqlanib qolayotganini hamda ushbu tarmoqda ishlab chiqarish salohiyatidan samarali foydalanish, xarajatlarni optimallashtirish va resurs tejamkor texnologiyalarni joriy etish zaruratini namoyon etadi.

Ayni damda jahon miqyosida neft-gaz sanoat korxonalarining raqobatbardoshligi va moliyaviy barqarorligini ta'minlash maqsadida innovatsion texnologiyalar, mavjud ishlab chiqarish quvvatlaridan foydalanish samaradorligini oshirish, texnologik jarayonlarni modernizatsiya qilish hamda energiya va moddiy resurslar sarfini

¹ Salomova S.S. Neft-gaz sanoati korxonalari moliyaviy barqarorligini ta'minlash metodologiyasini takomillashtirish. i.f.d., olish uchun diss.avtoreferati. Toshk 2025.

minimallashtirishga yo‘naltirilgan boshqaruv mexanizmlarini takomillashtirish muhim ilmiy-amaliy vazifa sifatida namoyon bo‘lmoqda. Shu jihatdan, neft-gaz sanoati korxonalarining iqtisodiy faoliyatini resurs tejamkorligi va ekologik samaradorlik tamoyillari asosida takomillashtirish masalalarini ilmiy jihatdan tadqiq etish mazkur dissertatsiya mavzusining dolzarbligini belgilaydi.

ADABIYOTLAR SHARHI

Sanoat korxonalarining rivojlanishini baholash ishlab chiqarish hajmi, tarmoq tarkibi, hududiy joylashuv va resurslardan foydalanish xususiyatlarini birgalikda o‘rganishni talab etadi. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 22-dekabrda Oliy Majlisga Murojaatnomasida ishlab chiqarishni modernizatsiya va diversifikatsiya qilish, yangi sanoat obyektlarini ishga tushirish hamda hududlarda sanoat zonalarini rivojlantirish vazifalari belgilangan [1]. Ushbu yo‘nalishlar sanoat rivojlanishini ishlab chiqarish quvvatlari va hududiy iqtisodiy faollik bilan bog‘liq holda tahlil qilish uchun institutsional asos bo‘lib xizmat qiladi..

Sanoatning amaldagi holatini o‘rganishda rasmiy statistik manbalar alohida ahamiyatga ega. Maqolada keltirilgan sanoat ishlab chiqarishi bo‘yicha press-reliz korxonalar soni, iqtisodiy faoliyat turlari ulushi va ishlab chiqarish dinamikasini tavsiflash uchun axborot manbasi sifatida tanlangan [2]. Statistik to‘plamlar va ma‘lumotlar bazasi esa hududlarni ishlab chiqarish hajmi, o‘sinh sur‘atlari hamda aholi jon boshiga to‘g‘ri keladigan mahsulot hajmi bo‘yicha taqqoslash imkonini beradi [6]. Bu ko‘rsatkichlarni birgalikda o‘rganish hududning sanoatdagi ulushi bilan uning rivojlanish sur‘atini farqlashga yordam beradi.

Neft-gaz sanoatining tashqi iqtisodiy sharoitlarini yoritishda xalqaro tarmoq manbalari muhim o‘rin tutadi. OPECning yillik statistik byulletenida neft qazib olish, iste‘mol, qayta ishlash quvvatlari, savdo va tabiiy gaz bo‘yicha ma‘lumotlar jamlangan [4]. Mazkur manba milliy sanoat tahlilini jahon energetika bozoridagi o‘zgarishlar bilan bog‘lashga xizmat qiladi. Biroq global ko‘rsatkichlar alohida korxonaning moliyaviy yoki ishlab chiqarish samaradorligini bevosita ifodalamaydi.

Xalqaro energetika agentligining tahlilida energiya ta‘minoti xavfsizligi, manbalarni diversifikatsiya qilish va energiya samaradorligi investitsiya qarorlariga ta‘sir etuvchi omillar sifatida yoritilgan [5]. Ushbu yondashuv sanoat korxonalarini rivojlantirishda ishlab chiqarish hajmini kengaytirish bilan birga, energiya sarfi va ta‘minot barqarorligini ham hisobga olish zarurligini ko‘rsatadi.

Ko‘rib chiqilgan manbalar sanoat rivojlanishini turli darajalarda yoritadi: dasturiy hujjatlar ustuvor yo‘nalishlarni, milliy statistika tarmoq va hududiy o‘zgarishlarni, xalqaro hisobotlar esa tashqi energetik sharoitlarni tavsiflaydi. Maqolada ushbu yo‘nalishlar sanoat korxonalari soni, ishlab chiqarish tarkibi va hududiy ko‘rsatkichlarni o‘zaro bog‘liq holda tahlil qilish orqali birlashtirildi.

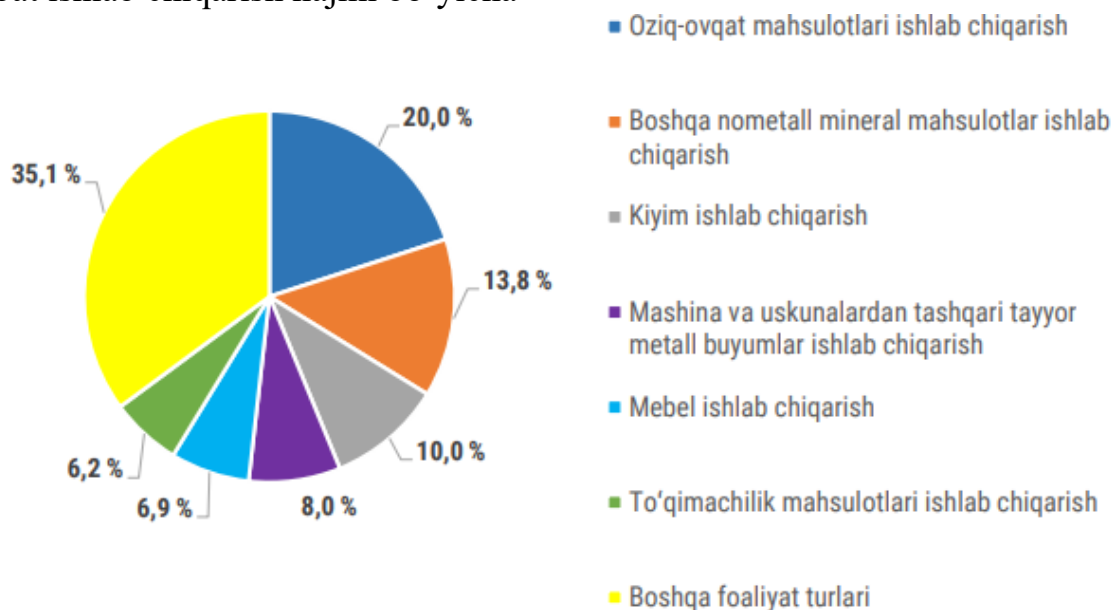
METODOLOGIYA

Tadqiqot tavsifiy-statistik tahlilga asoslandi. O‘rganish obyekti sifatida O‘zbekiston sanoati, tahlil birliklari sifatida esa iqtisodiy faoliyat turlari, Qoraqalpog‘iston Respublikasi, viloyatlar va Toshkent shahri tanlandi. Axborot

bazasini maqolada keltirilgan rasmiy statistik to'plamlar va ma'lumotlar bazasidagi ko'rsatkichlar tashkil etdi [6]. Sanoatning joriy holatini tavsiflashda adabiyotlar ro'yxatidagi sanoat ishlab chiqarishiga oid press-reliz ma'lumotlaridan.

TAHLIL VA NATIJALAR

O'zbekiston Respublikasida sanoat korxonalarini rivojlantirishning ijtimoiy-iqtisodiy ko'rsatkichlari tahlili mamlakat iqtisodiyoti barqaror o'sishini ta'minlashda sanoat sohasining yetakchi drayveri tarmoqqa aylanganini ko'rsatadi. So'nggi yillarda amalga oshirilgan tarkibiy o'zgartirishlar, modernizatsiya va klaster tizimining joriy etilishi natijasida sanoat korxonalari nafaqat yalpi ichki mahsulot (YaIM) hajmini oshirish, balki yangi ish o'rinlarini yaratish va aholi farovonligini yuksaltirishda ham asosiy omil bo'lmoqda. Xususan, 2026 yilning 1 iyun holatiga ko'ra, respublikada 61,0 mingta sanoat korxonasi faoliyat yuritib kelmoqda. Ushbu sanoat korxonalari soni asosiy iqtisodiy faoliyat turlari kesimida taqsimlanganda yuqori ulush - 12,2 mingtasi (faoliyat ko'rsatayotgan korxonalar umumiy sonining 20,0%i) oziq-ovqat mahsulotlari ishlab chiqarishga, 8,5 mingtasi (13,9 %) boshqa no metall mineral mahsulotlar ishlab chiqarishga, 6,2 mingtasi (10,1 %) kiyim ishlab chiqarishga, 4,9 mingtasi (8,1 %) mashina va uskunalardan tashqari tayyor metall buyumlar ishlab chiqarishga va 4,2 mingtasi (6,9 %) mebel ishlab chiqarishga to'g'ri kelmoqda.¹ Respublikamiz bo'yicha yillik sanoat ishlab chiqarish hajmi bo'yicha

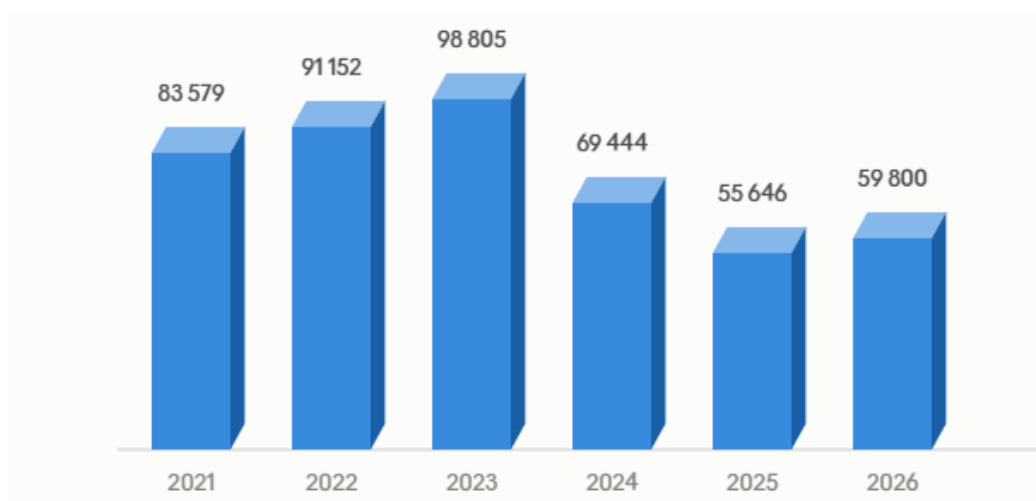
1-rasm Asosiy iqtisodiy faoliyat turlari kesimida sanoat korxonalari ulushi, 1-yanvar 2026-yil holatiga ko'ra²

Viloyatlar kesimida 2021-2025 yillarda barqaror iqtisodiy o'sishga erishilgan bo'lib, 456 056,1 mlrd so'mdan 1 101 130,8 mlrd so'mga yetkazilgan. 2026 yil birinchi yarmida bu ko'rsatkich 795 447,4 mlrd so'mni tashkil qildi. Viloyatlar kesimida sanoat mahsulotlari ishlab chiqarish hajmining Yalpi ichki mahsulotdagi hissasi bo'yicha (3-jadval). Toshkent shahri, Toshkent viloyati, Navoiy viloyati yetakchilik qilayotgan

¹ O'zbekiston Respublikasi statistika qo'mitasi ma'lumotlari

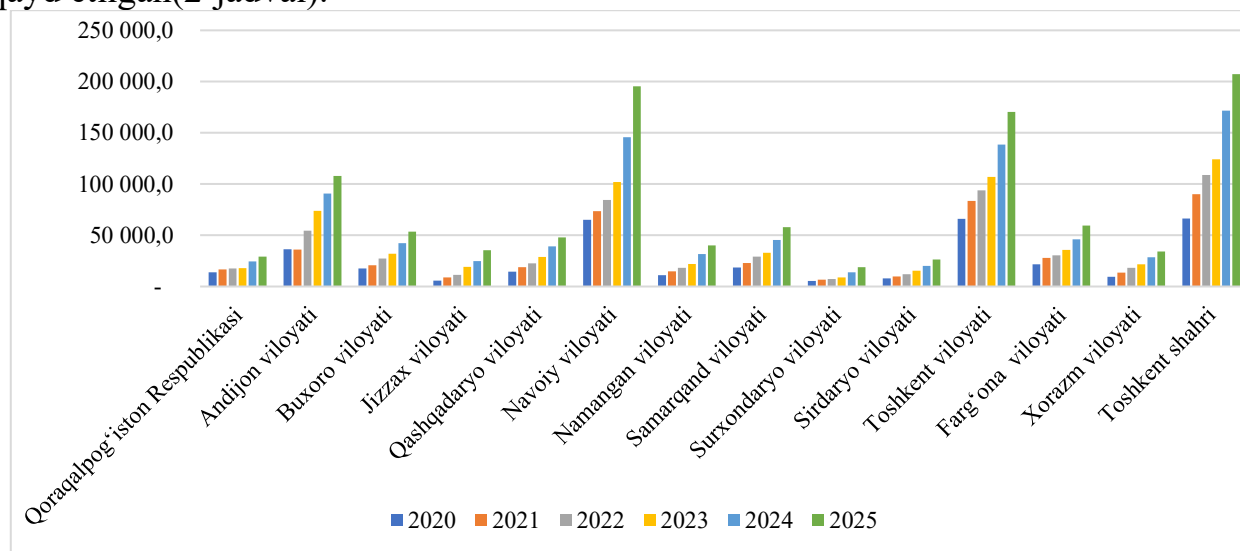
² O'zbekiston Respublikasi statistika qo'mitasi ma'lumotlari asosida muallif ishlanma

bo'lsa Sirdaryo va Surxondaryo viloyatida bu ko'rsatkichlar ancha past holatda kanligini kuzatish mumkin 3-rasm.

2-rasm. 2026-yil boshida faoliyat yuritayotgan sanoat korxonalari soni¹

Aholi jon boshiga sanoat mahsulotlari ishlab chiqarish hajmi yirik sanoat korxonalarining hududiy joylashuvi ta'sirida Navoiy viloyatida 66,0 mln so'm, Toshkent shahrida 14,4 mln so'm va Toshkent viloyatida 13,6 mln so'mni tashkil etib, respublika o'rtacha ko'rsatkichi 7,6 mln so'mdan sezilarli darajada yuqori bo'lgan. Mazkur ko'rsatkichning o'sish sur'ati respublika bo'yicha 106,1 foizni tashkil etgan bo'lsa, Sirdaryo viloyatida 107,1 foiz, Samarqand viloyatida 107,0 foiz, Namangan viloyatida 106,8 foiz, Buxoro viloyatida 106,6 foiz va Andijon viloyatida 106,5 foiz qayd etilgan(2-jadval).

3-rasm. Sanoat mahsulotlari viloyatlar kesimida o'sish ko'rsatkichlari (2020-2025 yillar)²

¹ O'zbekiston Respublikasi statistika qo'mitasi ma'lumotlari asosida muallif ishlanma

² O'zbekiston Respublikasi statistika qo'mitasi ma'lumotlari asosida muallif ishlanma

Sanoat ishlab chiqarishining umumiy hajmida ishlab chiqaradigan sanoatning ulushi 86,8 %, tog‘-kon sanoati va ochiq konlarni ishlash sanoati 6,3 %, elektr, gaz, bug‘ bilan ta‘minlash va havoni konditsiyalash 6,4 %, suv bilan ta‘minlash, kanalizatsiya tizimi, chiqindilarni yig‘ish va utilizatsiya qilish 0,5 % ni tashkil etdi. Sanoat ishlab chiqarishi o‘shishining asosiy omili bu - ishlab chiqaradigan sanoat korxonalarida ishlab chiqarish o‘tgan yilning shu davriga nisbatan 9,0 % ga, elektr, gaz, bug‘ bilan ta‘minlash, chiqindilarni yig‘ish va utilizatsiya qilish sanoatida fizik hajmindeksi 8,4%ga oshganligidir.

1-jadval.

Yillik sanoat ishlab chiqarish hajmi viloyatlar kesimida¹

Hududlar	2023-yil		2024-yil		2025-yil		2026-yil 2-yarmi	
	mlrd so‘m	foiz	mlrd so‘m	foiz	mlrd so‘m	foiz	mlrd so‘m	foiz
O‘zbekiston Respublikasi	658 991,70	106, 3	880 198,50	106, 5	1 101 130,80	106, 8	795 447,40	107, 9
Qoraqalpog‘iston Res.	17 791,10	98,8	24 323,50	106, 2	29 094,00	105, 3	19 679,20	107, 3
Andijon viloyati	73 767,10	107, 4	90 626,60	107, 3	107 885,00	107, 2	64 638,70	109
Buxoro viloyati	31 860,40	106, 3	42 243,70	106, 4	53 490,10	107, 1	32 365,60	108, 4
Jizzax viloyati	19 197,30	107, 5	24 903,70	105, 3	35 256,20	114, 3	25 987,20	112, 7
Qashqadaryo viloyati	28 767,70	107, 4	39 116,80	107, 5	47 788,60	107, 2	33 836,40	108, 2
Navoiy viloyati	101 841,90	107, 2	145 615,00	108, 3	195 226,40	108, 3	182 712,70	106, 8
Namangan viloyati	21 906,80	107, 7	31 696,20	108, 1	40 087,40	109, 1	28 335,70	108, 5
Samarqand viloyati	32 955,70	105, 8	45 408,00	107, 2	57 767,50	108, 5	43 426,80	109, 7
Surxondaryo viloyati	8 848,60	106, 3	13 819,80	106, 6	18 833,20	109, 3	15 134,90	108, 4
Sirdaryo viloyati	15 348,10	107, 2	20 064,50	107	26 284,30	108, 7	17 890,50	107, 3
Toshkent viloyati	106 915,30	105, 4	138 555,40	106, 4	170 294,10	106, 6	124 830,30	108, 2
Farg‘ona viloyati	35 794,90	106	45 896,10	104, 3	59 364,40	107, 3	39 197,60	108, 4
Xorazm viloyati	21 589,10	106, 4	28 438,80	107	34 276,10	108, 4	23 398,20	108, 3
Toshkent shahri	124 116,40	105, 8	171 706,20	108, 4	207 285,20	107, 3	135 363,40	108

Qayta ishlash sanoati hajmlarining o‘shishiga boshqa toifalarga kiritilmagan mashina va uskunalar ishlab chiqarish hajmining oshishi (2025-yilning yanvar-iyul

¹ O‘zbekiston Respublikasi statistika qo‘mitasi ma’lumotlari asosida muallif ishlanma

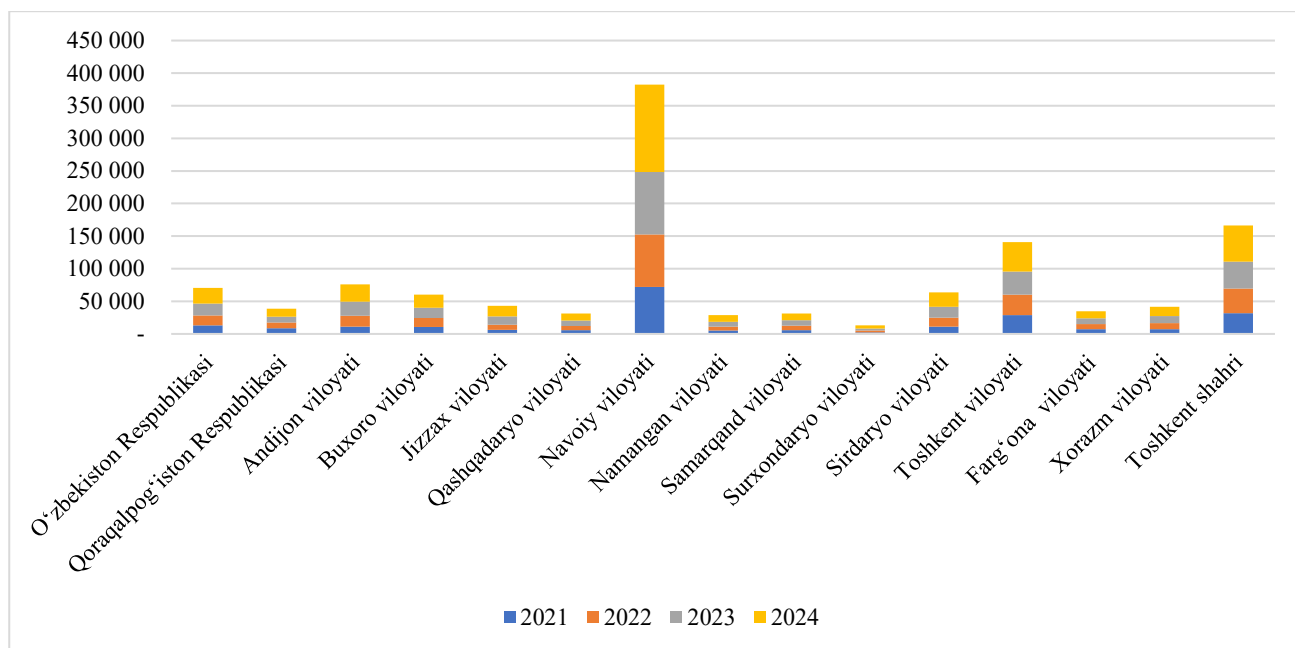
oylariga nisbatan 1,5 b.), shuningdek, teri va unga tegishli mahsulotlar ishlab chiqarish (1,4 b.) sezilarli ta'sir ko'rsatdi. Shu bilan birga, tamaki mahsulotlari ishlab chiqarishda (o'tgan yilning mos davriga nisbatan 89,9 %) hamda mashina va uskunalarni ta'mirlash va o'rnatish korxonalarida (81,6 %) hajmlarning pasayishi kuzatildi. 2026-yilning yanvar-iyul oylarida respublika sanoat ishlab chiqarishi tarkibida eng katta ulush ishlab chiqaradigan sanoat hissasiga to'g'ri keldi. Uning umumiy hajmi 690,7 trln so'mni tashkil etib, jami sanoat ishlab chiqarishidagi ulushi 86,8 foizga yetdi. Shuningdek, tog'-kon sanoati va ochiq konlarni ishlash 50,2 trln so'm (6,3 %), elektr, gaz, bug' bilan ta'minlash va havoni konditsiyalash 50,4 trln so'm (6,4 %) hamda suv bilan ta'minlash, kanalizatsiya tizimi, chiqindilarni yig'ish va utilizatsiya qilish 4,1 trln so'm (0,5 %) hajmni tashkil etdi

2-jadval.

Aholi jon boshiga o'sish ko'rsatkichlar (2021-2024 yillar kesimida)¹

Hududlar kesimida	2021-yil		2022-yil		2023-yil		2024-yil	
	ming so'm	foiz	ming so'm	foiz	ming so'm	foiz	ming so'm	foiz
O'zbekiston Respublikasi	13 062	106,6	15 520	103,2	18 098	104,1	23 679	104,4
Qoraqalpog'iston Respublikasi	8 590	106	8 981	99,1	8 943	97,5	12 064	104,8
Andijon viloyati	11 157	96,8	16 530	120,2	21 964	105,1	26 440	105,1
Buxoro viloyati	10 587	98,7	13 647	104,3	15 719	104,6	20 501	104,7
Jizzax viloyati	6 253	108,1	7 813	105,8	12 872	105,2	16 357	103,2
Qashqadaryo viloyati	5 567	113,2	6 567	107,8	8 169	105,1	10 866	105,2
Navoiy viloyati	71 926	105	80 786	104	95 594	105,1	134 209	106,3
Namangan viloyati	5 069	115,8	6 113	106,7	7 226	105,3	10 228	105,8
Samarqand viloyati	5 724	108,9	7 163	106,3	7 916	103,5	10 677	105
Surxondaryo viloyati	2 461	107,4	2 606	101,9	3 114	103,8	4 747	104,1
Sirdaryo viloyati	11 283	116,3	13 532	106,9	16 954	105,1	21 752	105
Toshkent viloyati	28 622	114,2	31 665	103,8	35 372	103,4	44 983	104,4
Farg'ona viloyati	7 196	106,5	7 698	102,4	8 907	103,8	11 186	102,2
Xorazm viloyati	7 156	115,5	9 440	113	10 921	104,5	14 121	105
Toshkent shahri	31 976	108,8	37 399	103,1	41 392	102,6	55 807	105,6

¹ O'zbekiston Respublikasi statistika qo'mitasi ma'lumotlari asosida muallif ishlanma

4-rasm. Viloyatlar kesimida aholi jon boshiga sanoat mahsulotlari hajmi¹

Jahon iqtisodiyotidagi zamonaviy transformatsiyalar, energiya resurslariga bo'lgan talabning ortishi hamda resurslarni tejash zarurati sharoitida O'zbekiston Respublikasida sanoat korxonalarini, jumladan, neft-gaz sanoatini rivojlantirish ko'rsatkichlarini tahlil qilish quyidagi ilmiy-amaliy xulosalarga kelish imkonini berdi:

1. Global tendensiyalar va tarmoq ahamiyati: Jahon neft-gaz bozorining umumiy hajmi 2023-yilda 6,3 trln. AQSh dollarini tashkil etib, 2030-yilga kelib 7,8 trln. AQSh dollariga yetishi prognoz qilinmoqda. OPEC ma'lumotlariga ko'ra, jahon neft talabi kuniga 105,15 mln barrelni tashkil etmoqda, bu esa global energetika investitsiyalarining yil sayin oshishini taqozo etmoqda. O'zbekiston iqtisodiyotida ham bu jarayonlar o'z aksini topib, 2025-yilda respublika bo'yicha 42,3 mlrd m³ tabiiy gaz, 655,7 ming tonna neft va 1,1 mln tonna gaz kondensati ishlab chiqarilgani tarmoq salohiyatining muhimligini ko'rsatadi.

2. Sanoat korxonalarining tarmoqlar kesimidagi soni va tarkibi: 2026-yilning 1-iyun holatiga respublikada 61,0 mingta sanoat korxonasi faoliyat yuritmoqda. Ularning asosiy qismi oziq-ovqat mahsulotlari (20,0%), boshqa nometall mineral mahsulotlar (13,9%), kiyim ishlab chiqarish (10,1%), tayyor metall buyumlar (8,1%) hamda mebel ishlab chiqarish (6,9%) ulushiga to'g'ri kelib, sanoat diversifikatsiyasi bosqichma-bosqich kengayib borayotganini ko'rsatadi.

3. Sanoat ishlab chiqarish hajmlarining o'sish dinamikasi: Viloyatlar kesimida yillik sanoat ishlab chiqarish hajmi 2021-2025 yillarda 456 056,1 mlrd so'mdan 1 101 130,8 mlrd so'mga yetkazilgan bo'lib, 2026-yilning birinchi yarmida 795 447,4 mlrd so'mni tashkil etdi. Xususan, Toshkent shahri, Toshkent va Navoiy viloyatlari umumiy sanoat hajmida yetakchilik qilayotgan bo'lsa, Sirdaryo va Surxondaryo viloyatlarida bu ko'rsatkichlar nisbatan past darajada saqlanib qolmoqda.

¹ O'zbekiston Respublikasi statistika qo'mitasi ma'lumotlari asosida muallif ishlanma

4. Aholi jon boshiga ishlab chiqarish ko'rsatkichlari: Yirik sanoat korxonalari joylashganligi sababli Navoiy viloyatida (66,0 mln so'm), Toshkent shahri (14,4 mln so'm) va Toshkent viloyatida (13,6 mln so'm) aholi jon boshiga to'g'ri keladigan sanoat mahsulotlari hajmi respublika o'rtacha ko'rsatkichidan (7,6 mln so'm) sezilarli darajada yuqori. Shu bilan birga, Sirdaryo, Samarqand va Namangan viloyatlarida o'sish sur'atlari yuqori ekanligi hududiy faollik ortib borayotganidan dalolat beradi.

5. Sanoat tarkibidagi tarmoqlararo ulush va fizik hajm indeksleri: 2026-yilning yanvar-iyul oylarida jami sanoat ishlab chiqarishining 86,8 foizi (690,7 trln so'm) ishlab chiqaradigan sanoat hissasiga to'g'ri keldi. Tog'-kon sanoati 6,3%, elektr, gaz, bug' bilan ta'minlash 6,4%, suv ta'minoti va chiqindilarni utilizatsiya qilish 0,5%ni tashkil etdi. Qayta ishlash sanoatida mashina va uskunalar ishlab chiqarish (1,5 baravarga) hamda teri mahsulotlari ishlab chiqarish (1,4 baravarga) sezilarli o'sishni ko'rsatgan bo'lsa, tamaki mahsulotlari va uskunalarni ta'mirlash tarmoqlarida biroz pasayish kuzatildi. Olib borilgan tahlillar sanoat korxonalarining mamlakat iqtisodiyotidagi drayverlik rolini yanada kuchaytirish, resurs tejamkor va innovatsion boshqaruv mexanizmlarini joriy etish hamda hududiy mutanosiblikni ta'minlash zarurligini ko'rsatdi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

O'zbekiston Respublikasida sanoat korxonalarini rivojlantirishning ijtimoiy-iqtisodiy ko'rsatkichlari tahlili hamda global energetika va iqtisodiy tendensiyalar qiyosiy o'rganilishi quyidagi fundamental xulosalarga kelish imkonini berdi:

1. Iqtisodiyotning drayveri va o'sish sur'atlari: Sanoat sohasi mamlakatimiz iqtisodiy barqarorligini ta'minlovchi asosiy lokomotivga aylangan. Xususan, 2021-2025 yillarda yillik sanoat ishlab chiqarish hajmining 456,1 trln so'mdan 1 101,1 trln so'mga yetkazilishi va 2026-yilning birinchi yarmida 795,4 trln so'mni tashkil etishi tarmoqning uzluksiz o'sish dinamikasidan dalolat beradi.

2. Tarkibiy o'zgarishlar va diversifikatsiya: Sanoat strukturasida qayta ishlash (ishlab chiqaradigan) sanoatining ulushi 86,8 foizga yetishi xom ashyo eksportidan yuqori qo'shilgan qiymatli tayyor mahsulotlar ishlab chiqarishga bosqichma-bosqich o'tilayotganini ko'rsatadi. Xususan, mashinasozlik, yengil sanoat (kiyim va teri mahsulotlari) tarmoqlarida sezilarli o'sish kuzatilib, diversifikatsiya jarayonlari chuqurlashmoqda.

3. Hududiy mutanosiblik va tafovutlar: Sanoat mahsulotlari va aholi jon boshiga ishlab chiqarish hajmida Toshkent shahri, Navoiy hamda Toshkent viloyatlari yetakchilik qilayotgan bo'lsa-da, Sirdaryo, Samarqand, Namangan va Xorazm kabi hududlarda o'sish sur'atlarining yuqori ekanligi sanoat salohiyati barcha hududlarda bosqichma-bosqich ishga solinayotganini tasdiqlaydi. Shu bilan birga, hududlararo tafovutlarni qisqartirish uchun chekka hududlarda sanoat klasterlarini rivojlantirish zaruriyati saqlanib qolmoqda.

4. Resurs tejamkorligi va neft-gaz sektorining o'rni: Jahon bozorida energiya resurslariga bo'lgan talabning ortishi va investitsiyalarning kengayishi sharoitida neft-gaz sanoati korxonalarining barqaror faoliyatini ta'minlash muhim strategik vazifa hisoblanadi. Mamlakatimizda tabiiy gaz, neft va gaz kondensatini ishlab chiqarish

hajmlarini saqlagan holda, ishlab chiqarish jarayonlariga energiya samarador, resurs tejamkor texnologiyalarni va innovatsion boshqaruv mexanizmlarini joriy etish talab etiladi.

Sanoat korxonalarining raqobatbardoshligini oshirish, mehnat unumdorligini yuksaltirish, hududiy mutanosiblikni ta'minlash hamda xarajatlarni optimallashtirish orqali mamlakatimiz iqtisodiyotining barqaror va uzoq muddatli o'sishiga erishish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Oliy Majlisga Murojaatnomasi. - Toshkent, 2017-yil 22-dekabr.
2. O'zbekiston Respublikasi Milliy Statistika qo'mitasi ma'lumotlari. (2026-yil yanvar-iyul oylari bo'yicha sanoat ishlab chiqarish yakunlari bo'yicha press-reviz). - Toshkent, 2026.
3. Salomova S.S. Neft-gaz sanoati korxonalari moliyaviy barqarorligini ta'minlash metodologiyasini takomillashtirish. i.f.d., (DSc) dis.avtoreferati. - Toshkent, 2025.
4. OPEC Annual Statistical Bulletin 2026. - <https://publications.opec.org/asb/about/2903>
5. International Energy Agency (IEA). Impacts of Middle East Conflict Set to Reshape Energy Investment Plans as Disruptions Put Focus on Security. - 2026. <https://www.iea.org/news/impacts-of-middle-east-conflict-set-to-reshape-energy-investment-plans-as-disruptions-put-focus-on-security>
6. O'zbekiston Respublikasi Statistika agentligining rasmiy statistik to'plamlari va ma'lumotlar bazasi www.stat.uz.